

VODIČ KROZ AUTORSKO PRAVO ZA ONLAJN MEDIJE

VODIČ KROZ AUTORSKO PRAVO ZA ONLAJN MEDIJE

Autor i priređivač: ADVOKAT DRAGAN MILIĆ

www.milic.rs

Izdavač: Asocijacija onlajn medija

Adresa: Svetosavska 20, Niš

www.aom.rs

Projekat podržalo Ministarstvo kulture i informisanja republike Srbije. Svi stavovi izrečeni u ovom vodiču isključiva su odgovornost autora i ne predstavljaju stavove Ministarstva.

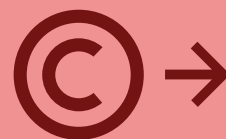

Република Србија
МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ И ИНФОРМИСАЊА

Tekst vodiča priređen je isključivo u svrhu informisanja. Sadržaj ne može biti upotrebljen niti shvaćen kao konačni pravni savet, preporuka ili upozorenje. Autor i izdavač se odriču bilo kakve odgovornosti za bilo koju osobu koja nešto učini ili propusti da učini oslanjajući se na deo ili celokupan sadržaj ovog vodiča. S obzirom na razlike u činjeničnom stanju svakog konkretnog pravnog pitanja, pre postupanja po upustvima iz Vodiča i bilo koje radnje činjenja ili ne činjenja, potrebno je zatražiti profesionalne savete od strane autora ili drugih stručnih lica.

Niš, 2016. godine

SADRŽAJ

PREDGOVOR	4
UKRATKO - VAŽNO JE DA ZNATE	5
ŠTA JE AUTORSKO DELO?	7
ŠTA SE SMATRA AUTORSKIM DELOM	7
ŠTA SE NE SMATRA AUTORSKIM DELOM	8
KO MOŽE BITI AUTOR?	8
SADRŽINA AUTORSKIH PRAVA	9
1. MORALNA AUTORSKA PRAVA	9
2. IMOVINSKA AUTORSKA PRAVA	10
KAKO SE PRENOSE AUTORSKA PRAVA?	11
AUTORSKI UGOVOR	11
TRAJANJE AUTORSKOG PRAVA	12
DELIMIČNA SUSPENZIJA AUTORSKIH PRAVA – KADA NIJE POTREBNA DOZVOLA AUTORA ZA OBJAVLJIVANJE	13
MOGU SE SUSPENDOVATI SAMO IMOVINSKA PRAVA, NE I MORALNA	14
KADA JE DOZVOLJENA PRERADA AUTORSKOG DELA	15
NA KOJI NAČIN ŠTITIMO SVOJA AUTORSKA DELA	15
AUTORSKO-PRAVNA ZAŠTITA NOVINARSKIH TEKSTOVA	16
KAKO POSTUPITI PRI PREUZIMANJU TUĐIH AUTORSKIH DELA	17
OSTVARIVANJE AUTORSKIH I SRODNIH PRAVA	18
ZAŠTITA AUTORSKOG DELA PRED SUDOM	18
NAKNADA I VISINA ŠTETE NASTALE ZBOG POVREDE AUTORSKOG PRAVA	19
VAŽNOST POSTIZANJA VANSUDSKOG PORAVNANJA U AUTORSKO – PRAVNIM SPOROVIMA	20
ZASTARELOST AUTORSKIH PRAVA – GUBITAK PRAVA NA PRINUDNO ZAHTEVANJE ISPUNJENJA OBAVEZE	20
KRIVIČNO PRAVNA ZAŠTITA AUTORSKOG PRAVA	21
AUTORSKA DELA IZ RADNOG ODNOSA	21

PREDGOVOR

Promene u medijskom sektoru – izazovi za profesionalne i etičke standarde

Asocijacija onlajn medija, koja trenutno broji 17 lokalnih i nacionalnih portala, predstavlja svoju prvu publikaciju, Vodič posvećen zaštiti i poštovanju autorskih prava u onlajn sferi.

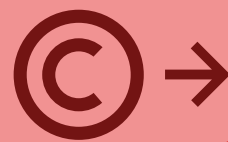
Pojava interneta, društvenih mreža i mobilnih platformi suštinski menja način na koji funkcioniše medijski sektor. Veliki broj, lako dostupnih internet portala menja načine na koji se razmenjuje i kreira sadržaj, dosadašnje biznis modele i oglašavanje, kao i odnose i navike publike kojoj je sada na raspolaganju velika količina besplatnih informacija.

Navedeni trendovi utiču jednako i na profesionalne i etičke standarde u izveštavanju, tj. zahtevaju njihovo prilagođavanje novim uslovima koje diktra internet tehnologija. Kako je danas i građanima i medijima lako da kreiraju sadržaj uz nekoliko klikova na tastaturi, jednako je lako i njegovo neovlašćeno preuzimanje i zloupotreba. Povreda autorskih prava jedno je od najčešćih povreda prava u onlajn sferi.

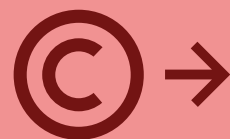
S toga se pojavila potreba za priređivanjem jednog ovakvog vodiča, koji neće predstavljati udžbenik iz autorskog prava sa uporedno pravnim analizama i pravnom teorijom, niti priručnik advokatima i sudijama sa sudskom praksom, već dokument gde su zakonske norme objašnjene na način da ih može razumeti svako kome je ova tematika interesantna.

Poštovanje autorskih prava jedan je od temeljnih načela novinarske etike. Mediji su u obavezi da se pridržavaju zakonskih normi, odnosno da navedu autora novinarskih tekstova i video zapisa, kao i autora fotografije. Takođe su u obavezi da se suzdrže od objavljivanja tekstova i fotografija čiji je autor nepoznat i da koriste onlajn servise koji rade po režimu „creative commons“ ili prodaju fotografije uz minimalnu naknadu. Osim ovih saveta, na narednim stranama Vodiča naććete i druge brojne korisne savete kako da zaštitite svoja autorska dela i na najsigurniji način korsitite tuđa. Uz to, Vodić daje detaljan pregled zakonskog okvira koji reguliše ovu oblast.

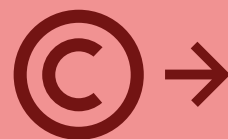
Obavezu poštovanja autorskih i srodnih prava propisuje na prvom mestu Zakon o autorskim i srodnim pravima kao *lex specialis* zakon koji reguliše ovu oblast prava, ali su mediji dužni da poštuju prava drugih autora takođe i po osnovu Etičkog kodeksa novinara Srbije, i da se pridržavaju **Smernica za primenu Kodeska novinara Srbije u onlajn okruženju**.

UKRATKO - VAŽNO JE DA ZNATE:

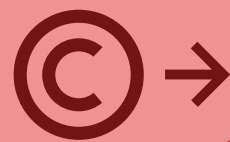

- Autor može biti samo fizičko lice, dok pravna lica odnosno medijske kuće mogu imati pravo na korišćenje njihovih dela. Novinari su autori svojih tekstova, fotografi su autori fotografija i ujedno nosioci moralnih autorskih prava koja su neprenosiva. Medijske kuće mogu biti samo nosioci imovinskih autorskih prava.
- U slučaju nedoumice prilikom tumačenja u pogledu stepena prenosa autorskog prava, „ima se smatrati da je preneto manje prava.“ Zakon ovom odredbom uvek štiti autora odnosno drugo lice koje prenosi imovinska autorska prava.
- Pojedini novinarski tekstovi, na koje se ne mogu primeniti odredbe Zakona o suspenziji autorskih prava, predstavljaju autorska dela, jednako kao i fotografije, filmovi, knjige i druga umetnička dela.
- Tekstovi koji predstavljaju tekuće izveštavanje i sadrže informacije o tekućim događajima nemaju karakter autorskog dela, na njih se primenjuju odredbe o suspenziji imovinskih autorskih prava i taj sadržaj je dozvoljeno koristiti na način predviđen zakonom i uz obavezno poštovanje moralnih prava autora.
- Autorsko delo može se koristiti uz odobrenje autora i uz eventualno ugovorenu odgovarajuću naknadu.
- Ekonomsko iskorišćavanje autorskog dela reguliše se autorskim ugovorom za koji je propisana obavezna pismena forma. Kao izuzetak od obaveze poštovanja pismene forme zakon nabravlja novinarske tekstove i ilustracije koje služe opremi teksta.
- Preporuka je da se prenos autorskih prava uvek reguliše pismeno odnosno autorskim ugovorima, pa je i za onlajn medije naročito važno da regulišu ove odnose sa novinarima i fotografima.
- Ako je tekst ili fotografija nastala za vreme rada novinara i fotografa u medijskim kućama, imovinska prava poslodavca prestaju nakon 5 godina od nastanka dela, ukoliko se ugovorom o radu drugačije ne definiše. Preporuka medijima je da se u ugovoru o radu drugačije definišu ova prava i obaveze, odnosno da se aneksiraju postojeći ugovori.
- Nenavođenje imena autora i nedozvoljena prerada dela – povreda integriteta, što uključuje preuzimanje i prepradu tekstova i fotografija, najčešće su povreda moralnih autorskih prava kod nas, sa naglaskom na onlajn sferu.
- Ne postoji zvaničan sistem registracije autorskih dela. Svako delo koje ispunjava zakonske uslove da bude autorsko – uživa autorsko-pravnu zaštitu.
- I pored automatske zaštite „po slovu zakona“, potrebno je dodatno zaštititi svoja dela i učiniti da se što manje nedozvoljeno preuzimaju i eksploatišu. Zavisno od važnosti dela i želje za stepenom zaštite, dela se mogu štiti, postavljanjem vodenog žiga, „Copyright“ oznake preko ili ispod same fotografije ili upozorenjem o zabrani preuzimanja i korišćenja dela, u pravilima korišćenja onlajn medija.
- Pored zahteva za utvrđenje povrede i njen prestanak, pred sudom se tužbom može tražiti i naknada štete zbog povrede autorskih prava. Šteta može biti materijalna ili nematerijalna zavisno da li su povređena imovinska ili moralna autorska prava. Takođe se može tražiti i objavljivanje presude o trošku tuženog.

- Nematerijalna šteta se ogleda u novčanoj satisfakciji koja služi da nadomesti načinjenu duševnu bol na strani autora zbog povrede moralnih autorskih prava.
- Materijalna šteta se ogleda u gubitku u imovini autora usled neovlašćene upotrebe autorskog dela, i njena visina je jednaka tržišnoj vrednosti upotrebe predmetnog dela u konkretnom slučaju.
- Rok zastarelosti za prinudno zahtevanje naknade štete zbog autorskih prava zastareva u roku od 3 godine od saznanja za štetu, a u svakom slučaju za 5 godina od nastanka štete. Za objavljena autorska dela koja su dostupna onlajn, rok zastarelosti ne teče dokle god su dostupna na mreži.
- Ukoliko je zahtev za naknadu štete procenjen od strane stručnog lica kao osnovan, a visina realno opredeljena preporuka je da se pokuša postići vansudsko poravnanje i izbegne vođenje skupih sudskih sporova po svaku cenu.

ŠTA JE AUTORSKO DELO?

Zakon o autorskim i srodnim pravima (dalje: Zakon ili ZASP) koji je trenutno na snazi u Republici Srbiji, autorsko delo definiše na sledeći način:

*Autorsko delo je **originalna** duhovna tvorevina autora, **izražena u određenoj formi**, bez obzira na njegovu umetničku, naučnu ili drugu vrednost, njegovu namenu, veličinu, sadržinu i način ispoljavanja, kao i dopuštenost javnog saopštavanja njegove sadržine.*

Originalnost i postojanje forme u kojoj je ispoljeno, dva su osnovna elementa svakog autorskog dela.

Da bi određena duhovna tvorevina postala autorsko delo, potrebno je i da bude materijalizovana u određenoj formi.

Potreban stepen originalnosti koji je dovoljan da bi delo bilo smatrano autorskim, procenjuje se u svakom konkretnom slučaju.

ŠTA SE SMATRA AUTORSKIM DELOM

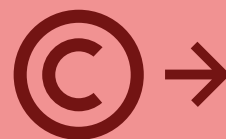
Prema ZASP-u, autorskim delom **SMATRAJU SE**, naročito:

- 1) pisana dela (knjige, brošure, članci, prevodi, računarski programi u bilo kojem obliku njihovog izražavanja, uključujući i pripremni materijal za njihovu izradu i dr.);
- 2) govorna dela (predavanja, govori, besede i dr.);
- 3) dramska, dramsko-muzička, koreografska i pantomimska dela, kao i dela koja potiču iz folkloru;
- 4) muzička dela, sa rečima ili bez reči;
- 5) filmska dela (kinematografska i televizijska dela);
- 6) dela likovne umetnosti (slike, crteži, skice, grafike, skulpture i dr.);
- 7) dela arhitekture, primenjene umetnosti i industrijskog oblikovanja;
- 8) kartografska dela (geografske i topografske karte);
- 9) planovi, skice, makete i fotografije;
- 10) pozorišna režija.

Autorskim delom smatraju se i zbirke (enciklopedija, zbornik, antologija, izabrana dela, muzička zbirka, zbirka fotografija, grafička mapa, izložba i sl.), zbirke narodnih književnih i umetničkih tvorevina, zbirka dokumenata, sudskih odluka i slične građe, zatim baza podataka bez obzira u kojoj je formi, a koje s obzirom na izbor i raspored sastavnih delova ispunjavaju napred navedene uslove potrebne da bi se smatrala autorskim delom.

Važno je napomenuti da zaštita zbirke autorskih dela ni na koji način ne ograničava prava autora na delima koja su sastavni deo zbirke.

Nezavršeno delo koje ispunjava uslove po pitanju originalnosti i forme, takođe se smatra autorskim.

ŠTA SE NE SMATRA AUTORSKIM DELOM

Prema ZASP-u, autorskim delom **NE SMATRAJU** se opšte ideje, postupci, metode rada, ili matematički koncepti, kao i načela, principi i uputstva koji su sadržani u autorskom delu.

Takođe, autorskim delom ne smatraju se:

- 1) zakoni, podzakonski akti i drugi propisi;
- 2) službeni materijali državnih organa i organa koji obavljaju javnu funkciju;
- 3) službeni prevodi propisa i službenih materijala državnih organa i organa koji obavljaju javnu funkciju;
- 4) podnesci i drugi akti u upravnom ili sudskom postupku.

Napomena: Mediji mogu slobodno preuzimati i objavljivati zakone i podzakonske akte državnih organa i lokalnih samouprava, obrazloženja pravnosnažnih sudskih presuda, bez straha da će time povrediti nečije autorsko pravo.

KO MOŽE BITI AUTOR?

Autor je fizičko lice koje je stvorilo autorsko delo.

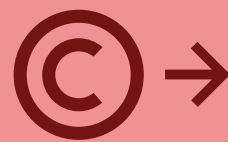
Važno je znati da medijska kuća, kao pravno lice, ne može biti autor, već samo nosilac imovinskih autorskih prava na eksploataciju dela.

Autorom se smatra lice čije su ime, pseudonim ili znak naznačeni na primercima dela ili navedeni prilikom objavljivanja dela, dok se ne dokaže drukčije.

Da bi ostvario autorsko-pravnu zaštitu autor ne mora koristiti svoje lično ime, već po svom izboru delo može označiti i pseudonimom ili odlučiti da ga ne obeleži.

Napomena: Neobeležavanje autorskog dela imenom autora ne utiče na autorstvo, ali je svakako poželjno označiti delo radi sprečavanja, odnosno, umanjenja mogućnosti nezakonitog preuzimanja. Naročito kada su u pitanju opšte poznata dela za koja se ne može jasno i nedvosmisleno utvrditi kom autoru pripadaju.

SADRŽINA AUTORSKIH PRAVA:

Da bi razumeli autorska prava, njihovu sadržinu, pričinjenu štetu njihovim korišćenjem i postupak zaštite, moramo razumeti njihovu zakonsku podelu na dve vrste - moralna i imovinska prava.

Imovinska: koja se svode na pravo na komercijalnu eksploataciju autorskog dela

Moralna: koja se svode na pravo na priznanje određenog fizičkog lica kao autora dela odnosno njegovo označavanje na svakom primerku dela, kao i zaštitu samog dela

1. MORALNA AUTORSKA PRAVA

Postoji nekoliko oblika moralnih autorskih prava:

- *Pravo paterniteta* (pravo na priznanje autorskog dela). Autor ima isključivo pravo da bude priznat i prepoznat kao autor određenog dela.

- *Pravo na naznačenje imena autora*

- *Pravo na objavljivanje*. **Autor ima ekskluzivno pravo da samostalno odluči da li će svoje delo i u kojoj meri objavljivati.** Takođe, do objavljivanja dela autor ima isključivo pravo da javno izdaje obaveštenja o delu, da opisuje delo i njegovu sadržinu. (Pre premijere filma, autor ima isključivo pravo da daje informacije o filmu i objavljuje inserte i trejlere).

- *Pravo na zaštitu integriteta dela*. **Autor ima isključivo pravo da štiti integritet svog dela, i to naročito da se suprotstavlja izmenama svog dela** od strane neovlašćenih lica, da se suprotstavlja javnom saopštavanju svog dela u izmenjenoj ili nepotpunoj formi, vodeći računa o konkretnom obliku saopštavanja dela, kao i da daje dozvolu za preradu svog dela.

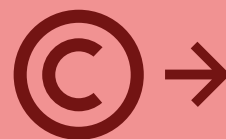
Jedna od najčešćih povreda moralnih autorskih prava koju prave mediji je povreda integriteta dela - konkretno fotografije. Kropovanje, pisanje teksta preko fotografija, promena tona boje, kontrasta ili svetlosti fotografije nisu dozvoljeni bez saglasnosti autora.

Druga najčešća povreda je nenavođenje imena autora prilikom saopštavanja dela.

- *Pravo na suprotstavljanje nedostojnom iskorišćavanju dela*. Samo autor ima pravo da se suprotstavi iskorišćavanju svog dela na način koji ugrožava ili može ugroziti njegovu čast ili ugled.

Napomene: Moralna imovinska prava nisu prenosiva i pripadaju samo tvorcu dela odnosno autoru i ne mogu biti preneti na drugo lice nikakvim pravnim poslom tj. nosilac moralnih autorskih prava može biti samo autor.

Moralnim autorskim pravima se ne može trgovati, odnosno nije moguće potpisati ugovor gde je predmet prenos autorstva na delu. Autor je jedan. Ugovorom se može prenositi druga vrsta autorskih prava - imovinska.

Prilikom saopštavanja tuđeg autorskog dela odnosno preuzimanja tuđeg sadržaja nije dovoljno navesti samo naziv izvora u smislu medija kao nosioca imovinskih autorskih prava, već je neophodno označiti i imena autora teksta odnosno fotografija koji su preuzeti.

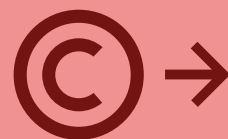
Čak i ukoliko osnovni izvor informacije nije naveo imena autora, neobjavlivanje njegovog imena uz preuzeti sadržaj smatra se povredom moralnih autorskih prava.

2. IMOVINSKA AUTORSKA PRAVA

- Pravo na umnožavanje dela
- Pravo stavljanja primeraka dela u promet
- Prava izvođenja, emitovanja i reemitovanja
- Pravo na javno saopštavanje
- Druga imovinska prava

Imovinska autorska prava su prenosiva, i autor ih ugovorom može ustupiti drugom pravnom ili fizičkom licu na trajno ili privremeno korišćenje sa ili bez naknade. Dakle nosilac imovinskog autorskog prava može biti ili izvorno - sam autor, zatim njegov naslednik ili drugo lice na koje autor prenese svoje pravo.

Moralna autorska prava su vremenski neograničena, dok za imovinska važe zakonska ograničenja u pogledu trajanja.

KAKO SE PRENOSE AUTORSKA PRAVA?

Autorska prava mogu se preneti nasleđivanjem ili pravnim poslom odnosno ugovorom.

A. PRENOS NASLEĐIVANJEM

Nakon smrti autora, njegova imovinska prava prenose se na njegove naslednike i njihovo **pravo traje pomenutih 70 godina od trenutka smrti autora.**

Moralna prava su neprenosiva, ali naslednici kao i institucije iz oblasti kulture dobijaju pravo da se staraju o moralnim pravima autora, koja nisu vremenski ograničena.

B. PRENOS UGOVOROM

Nosilac imovinskih autorskih prava, ista može preneti ugovorom na drugo lice.

Ustupilac može biti sam autor, njegov naslednik ili lice koje je na osnovu pravnog posla već steklo ranije predmetno autorsko pravo.

Zavisno od toga da li ustupilac prenosi pojedina ili sva autorska prava, ustupanje može biti isključivo ili neisključivo.

Nakon isključivog ustupanja, niko pa ni autor ili njegov naslednik ne može koristiti predmetno delo u ugovorenom vremenskom periodu i za ugovorenu teritoriju.

Moguće je na isključiv način preneti autorska prava na više lica, pod uslovom da se njihova prava ne preklapaju.

Kod neisključivih prenosa, sticalac dobija samo tačno određena prava na autorskom delu koja su taksativno navedena samim ugovorom o prenosu.

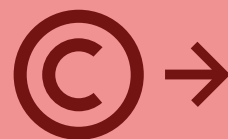
AUTORSKI UGOVOR

Autorski ugovor je pravni posao kojim se autorska prava ustupaju ili prenose, delimično ili u celini.

Zakon predviđa da autorski ugovori moraju biti sastavljeni u pismenoj formi, osim kada su u pitanju ugovori o prenosu prava na člancima, crtežima, drugim autorskim priložima u novinama ili periodičnoj štampi.

Zakon ostavlja mogućnost konvalidacije autorskog ugovora koji nije zaključen u pismenoj formi, ukoliko je u celini ispunjen od strane jedne od ugovornih strana. Odnosno, ukoliko je usmeni ugovor o autorskom delu ispunjen, isti će proizvoditi pravno dejstvo bez obzira što nije ispunio zakonski uslov u pogledu forme.

Napomena: Kao dokaz o zaključenju izvršenog ugovora, može služiti i email prepiska između ugovornih strana.

POSEBNE ZAKONSKE ODREDBE U KORIST AUTORA:

Ako se korišćenjem autorskog dela ostvari dobit koja je u očiglednoj nesrazmeri sa ugovorenom autorskom naknadom, autor, odnosno njegov naslednik imaju pravo da traže izmenu autorskog ugovora radi otklanjanja te nesrazmere.

Takođe, ako autorska naknada nije ugovorena, a kasnijim korišćenjem dela se ostvari naknada koja premašuje troškove njegovog korišćenja odnosno koja omogućava plaćanje naknade autoru, isti ima pravo da naknadno traži izmenu ugovora i ugovaranje autorske naknade.

C. BITNI ELEMENTI AUTORSKOG UGOVORA

Svaki autorski ugovor mora sadržati:

- *Imena ugovornih strana*
- *Naziv odnosno identifikacija autorskog dela*
- *Prava koja su predmet ustupanja – predmet ugovora*
- *Autorska naknada ukoliko je dogovorena (visina, način i rokovi plaćanja)*
- *Sadržinska, prostorna i vremenska ograničenja ako postoje*

Autorsko delo koje se prenosi mora biti ugovorom identifikovano, odnosno mora biti određeno ili odredivo. To može biti već stvoreno delo, ali i buduće odnosno delo čija se izrada ugovorom naručuje. Predmet ustupanja ugovorom su imovinska autorska prava.

TRAJANJE AUTORSKOG PRAVA

Prema važećem Zakonu o autorskim i srodnim pravima, **imovinska autorska prava traju za vreme života autora i sedamdeset godina nakon njegove smrti.**

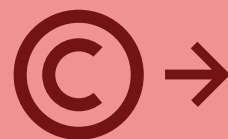
Moralna autorska prava nisu vremenski limitirana, odnosno traju i po isteku pomenutih sedamdeset godina, s tim što se o njihovoj zaštiti brinu autorska udruženja i institucije iz oblasti kulture.

Pored autora, njegovih naslednika i pomenutih institucija, svako lice ima pravo da štiti partenitet i integritet autorskog dela, kao i da se protivi svakom obliku nedostojnog korišćenja dela.

Kada su koautori u pitanju, početak trajanja roka od 70 godina, računa se od smrti poslednjeg koautora. Na primer, u slučaju filmskog dela, vreme važenja imovinskog autorskog prava ističe protekom 70 godina od smrti režisera, scenariste ili kompozitora muzike (ako je muzika posebno komponovana za film), zavisno od toga ko od pomenutih lica poslednji umre.

Kod dela koja su potpisana pseudonimom ili im je autor nepoznat, autorska prava traju sedamdeset godina od trenutka nastanka dela.

Napomena: Ukoliko objavljujete delo koje više ne podleže autorsko pravnom režimu imovinskih autorskih prava, vodite računa da ne povredite moralna prava autora.

Takođe, kada su u pitanju knjige, odnosno izdanja stranih autora, vodite računa o prevodilačkim pravima, čija imovinska prava možda još uvek nisu istekla. U tom slučaju je potrebno pribaviti saglasnost i prevodioca, za objavljivanje prevedenog dela. Naravno, zainteresovano lice može samo uraditi nov prevod dela stranog autora i time stvoriti novi prevod kao posebno autorsko delo.

Objavljivanje audio zapisa, kompozitora klasične muzike nastalih prethodnih vekova, načelno je dozvoljeno iz ugla autora odnosno kompozitora, ali se postavlja pitanje imovinskih prava interpretatora i nosioca prava na audio zapis, koja ukoliko nisu istekla, takođe moraju biti ispoštovana.

DEIMIČNA SUSPENZIJA AUTORSKIH PRAVA – KADA NIJE POTREBNA DOZVOLA AUTORA ZA OBJAVLJIVANJE

Necelishodno je striktno i usko tretirati načela autorskog prava kao i zakon, a i mnogi drugi pravni sistemi poznaju odeređena ograničenja imovinskih prava koja se autoru nameću, a kada je **objavljivanje autorskog dela pod određenim uslovima dozvoljeno u javnom interesu**.

Na primer, bez dozvole autora i bez plaćanja autorske naknade objavljeno autorsko delo može se umnožavati i javno saopštavati radi sprovođenja postupka pred sudskim ili drugim državnim organima ili u svrhu obezbeđenja javne sigurnosti.

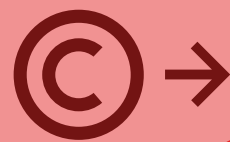
Takođe, dozvoljeno je bez dozvole autora i bez plaćanja autorske naknade za nekomercijalne svrhe javno izvođenje ili predstavljanje objavljenih dela u obliku **neposrednog proučavanja na nastavi, na školskim priredbama** (pod uslovom da interpretatori ne prime naknadu za svoje izvođenje i da se ne naplaćuju ulaznice), kao i javno saopštavanje emitovanih školskih emisija putem tehničkih uređaja unutar obrazovne ustanove.

Napomena: Dozvoljeno je i u okviru izveštavanja javnosti putem štampe, radija, televizije i drugih medija o tekućim događajima, u obimu koji odgovara svrsi i načinu izveštavanja o tekućem događaju, bez dozvole autora i bez plaćanja autorske naknade:

- 1) umnožavanje primeraka objavljenih dela koja se pojavljuju kao sastavni *deo tekućeg događaja o kome se javnost izveštava*;
- 2) pripremanje i umnožavanje kratkih izvoda ili sažetaka iz novinskih i drugih sličnih članaka u *pregledima štampe*;
- 3) *umnožavanje političkih, verskih i drugih govora održanih na javnim skupovima, u državnim organima, verskim ustanovama ili prilikom državnih ili verskih svečanosti*;
- 4) slobodno korišćenje *dnevni informacija i vesti koje imaju prirodu novinskog izveštaja*.

Upravo ovi uslovi **daju mogućnost zainteresovanim licima da u svrhu informisanja javnosti o tekućem događaju koriste autorsko delo pod navedenim uslovima**.

Međutim, isključiva autorska prava autora suspendovana su delimično i **treće lice može koristiti dela samo u obimu u kom je to potrebno** i na način koji ne ugrožava legitimne interese autora i integritet samog autorskog dela.

Kada su kratki sažeci u pitanju tzv. pravo citiranja, bez dozvole autora i bez plaćanja naknade, dozvoljeno je javno saopštavanje pod uslovima:

- 1) da je delo objavljeno
- 2) da se pomenuti delovi, odnosno kratka dela, bez izmena, integrišu u drugo delo ako je to neophodno radi ilustracije, potvrde ili reference, uz jasnu naznaku da je reč o citatu i u skladu sa dobrim običajima
- 3) da se na pogodnom mestu navede ko je autor citiranog dela, koji je naslov citiranog dela, kada je i gde je citirano delo objavljeno, odnosno izdato, ukoliko su ti podaci poznati.

Napomene:

Na primer, ukoliko se izveštava o određenoj knjizi autora o čemu javnost ima opravdan interes da zna, dozvoljeno je citirati određene delove knjige, uz korišćenje navodnika i oznake da je u pitanju citat, navođenja imena autora, ali ne i prenositi i na drugi način umnožavati celokupno delo.

Kratki pregledi vesti sa citiranim kratkim izvodom iz teksta i pozivanjem na izvor, odnosno, linkovanjem ka strani odakle je sadržaj preuzet, takođe podležu suspenziji i za takav vid prenosa informacije nije potrebno tražiti saglasnost autora, odnosno, plaćati naknadu na ime preuzimanja. S toga „njuz agregatori“ ne krše imovinska autorska prava preuzimanjem sadržaja na ovakav način.

Preporuka je da svi onlajn mediji na vidnom mestu imaju sekciju „pravila korišćenja odnosno preuzimanja sadržaja“ u kojoj će biti navedeni uslovi pod kojima je moguće preuzeti tekst.

Preuzimanje sadržaja u skladu sa postavljenim uslovima, smatra se korišćenjem uz saglasnost nosioca autorskih prava, čak i kada nije neposredno zatražena saglasnost.

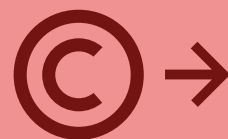
MOGU SE SUSPENDOVATI SAMO IMOVINSKA PRAVA, NE I MORALNA

Moramo imati u vidu da se samo imovinska prava autora mogu suspendovati zarad interesa javnosti, a ne i moralna prava autora, kao što je *pravo autora na označenje imena, očuvanje integriteta dela*, odnosno obim ograničenja isključivih prava **ne sme biti u suprotnosti sa normalnim iskorišćavanjem dela** niti sme nerazumno vredati legitimne interese autora.

Dakle, čak i ako treće lice objavi delo na način i u meri kako je zakonskim odredbama o suspenziji predviđeno **i dalje ima obavezu da naznači ime autora dela** i time ispoštuje moralna autorska prava. U suprotnom, izlaže se riziku da bude tužen od strane autora zbog povrede neimovinskih prava.

Zavisno od tržišne vrednosti dela, uspešnosti i prepoznatljivosti samog autora, visina pričinjene štete koju sudovi dosuđuju zbog povrede moralnih autorskih prava, često je viša od visine imovinske štete, pa zbog toga bi trebalo biti oprezan kod ove vrste preuzimanja.

Na primer, kada su fotografije u pitanju, visina imovinske štete zbog povrede imovinskih autorskih prava koja se u najvećem broju slučajeva bazira na tarifniku ULUPUDS-a, kreće se od 5.000 do 25.000 RSD, dok visina nematerijalne štete zbog pretrpljenog duševnog bola usled povrede maoralnih autorskih prava u pojedinim slučajevima dostiže i do 50.000 RSD po povredi.

KADA JE DOZVOLJENA PRERADA AUTORSKOG DELA

Prerada objavljenog autorskog dela dozvoljena je ako se radi o:

- 1) parodiji ili karikaturi, ako to ne stvara zabunu ili ne može dovesti do stvaranja zabune u pogledu izvora dela
- 2) preradi dela za lične potrebe koja nije namenjena i nije dostupna javnosti
- 3) preradi u vezi sa dozvoljenim korišćenjem dela, koja je prouzrokovana samom prirodom ili načinom tog korišćenja

NA KOJI NAČIN ŠTITIMO SVOJA AUTORSKA DELA

Mnogi autori se pitaju na koji način se štite autorska dela.

Važno je znati, posebno za nove autore, da ne postoji zvaničan sistem registracije autorskih prava u Republici Srbiji kao i većini zemalja, **odnosno ne postoji forma koja mora biti ispunjena niti troškovi taksi koji moraju biti plaćeni**, da bi jedno pravo bilo zaštićeno.

Onog trenutka kada kreirate i materijalizujete vaše originalno autorsko delo, na primer u pisanju, to delo spada u kategoriju materijala zaštićenih autorskim pravom i vi kao autor stičete pravnu zaštitu bez ustanovljenja bilo kakve zvanične registracije.

Ali svakako možete uraditi mnogo kako bi dodatno zaštitili svoje delo.

Tako na primer **preporučljivo je označiti delo znakom © pored imena autora i godine kada je delo nastalo**. Iako ovo označavanje nije neophodno, godina nastanka dela će informisati druge od kada delo postoji i da li je isteklo imovinsko pravo autora, odnosno ko je autor kome se treba obratiti radi traženja dozvole za objavljivanje dela.

Dovoljno je staviti potpis sledeće forme i sadržine:

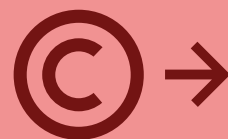
„Copyright © 2016 [Ime autora]. All Rights Reserved/Sva prava zaštićena.“

Ranije su autori slali sebi kopije dela u specijalnim pošiljkama (mora se jasno videti datum slanja na pečatu koverta) nakon čega nisu otvarali koverta već su ih čuvali kao potencijalan dokaz o trenutku stanka dela odnosno prava prvenstva.

Alternativno, **možete deponovati delo kod institucije specijalizovane za deponovanje autorskih dela**. Važno je znati da to ne dokazuje da je delo originalno niti i da ste vi autor, već pomaže kod dokazivanja **najranijeg trenutka u kom ste posedovali delo što je od značaja kod dokazivanja samog autorstva**.

Ovako **deponovano delo kod nadležne institucij, kod nas u Zavodu za intelektualnu svojinu Rpublike Srbije, može biti veoma koristan dokaz na sudu** da je određeno delo bilo u vašem posedu, u nekom vremenskom periodu.

Takođe, obezbedite unapred dokaz o autorstvu na autorskom delu. Ukoliko je fotografija u pitanju, **sačuvajte originalni RAW fajl objavljene fotografije**, koji će pred sudom služiti kao dokaz o autorstvu.

Samo sa originalnog fajla moguće je dobiti potrebne informacije o fotografiji: originalne dimenzije, marku i model kamere, otvor blende, dužinu ekspozicije, osetljivost, kao i datum i vreme kada je fotografija nastala.

U slučaju da se radi o analognim fotoaparatom i fotografijama urađenim sa filma, negativ u koji će sud izvršiti neposredan uvid, dovoljan je dokaz o autorstvu na fotografiji.

Kada se radi o tekstovima, sve što obezbeđuje dokaz o vremenskom prvenstvu može da posluži. Članak u štampanom izdanju, dokaz o datumu postavljanja teksta online, kopija email-a kojim je tekst poslat određenog dana uredniku ili nekom trećem licu.

Kako bi olakšali komunikaciju sa drugim medijima i korisnicima koji žele preuzeti vaš sadržaj, potrebno je **izraditi i postaviti na vidno mesto na vašem veb-sajtu uslove i pravila preuzimanja sadržaja**, gde ćete uputiti zainteresovano lice na koji način, u koju svrhu i u kom obimu mogu preuzeti vaš sadržaj.

Ukoliko je lice koje je preuzelo sadržaj poštujući vaše uslove, smatraće se da je prethodno pribavljena saglasnost za korišćenje autorskih dela.

PRIMER: USLOVI KORIŠĆENJA SA SAJTA JUŽNIH VESTI

Uslovi korišćenja primenjuju se na sve sadržaje i usluge Južnih vesti. Korišćenjem bilo kog dela sajta smatra se da su korisnici upoznati sa ovim uslovima, kao i da prihvataju korišćenje sadržaja ovog portala isključivo za ličnu upotrebu i na sopstvenu odgovornost.

Južne vesti imaju autorska prava na sve sadržaje (tekstualne, vizuelne i audio materijale, baze podataka, programerski kod).

Sva zainteresovana pravna i fizička lica mogu BEZ saglasnosti Južnih vesti da koriste tekstualni materijal i fotografije, poštujući sva sledeća pravila:

INTERNET SAJTOVI:

- Dozvoljeno je preuzeti maksimalno prvih 150 karaktera iz teksta,
- kompletan naslov,
- jednu fotografiju, koja ne sme biti prikazana u dimenzijama većim od 120x120 piksela,
- obavezno vidljivo navođenje izvora (Južne vesti) i kompletnog linka (URL) do preuzetog teksta, neposredno pre ili neposredno posle preuzetog teksta,
- objavljeni link ka tekstu ne sme da sadrži "nofollow"!

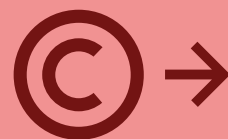
Ostale uslove korišćenja pogledati na <http://www.juznevesti.com/Uslovi-koriscenja.sr.html>

AUTORSKO-PRAVNA ZAŠTITA NOVINARSKIH TEKSTOVA

Pored ostalih umetničkih formi, **napisani tekstovi, bilo da su u formi članaka, blog postova, knjiga, brošura, predstavljaju autorska dela.** Takođe, autorsku pravnu zaštitu imaju i prevodi, romani, pripovetke, pesme, scenarija, naučni radovi, ali i računarski programi.

Kako su novinarske vesti uglavnom po svojoj prirodi tekstovi koji informišu javnost o tekućim događajima u većini slučajeva **oni podležu suspenziji imovinskih prava autora na naknadu.**

Međutim, pre nego što preuzmemo tekst drugog medija moramo imati na umu i druge uslove koje moramo ispoštovati, poševši od tzv. pravila **korišćenja teksta u neophodnom obimu, sa naglašavanjem da je u pitanju prenet tekst korišćenjem znakova navoda ili na drugi način kao i obaveznim označavanjem izvora informacije, odnosno, autora iste.**

Međutim, ukoliko je sadržaj članka specifičan i ne predstavlja direktno informisanje javnosti o tekućem događaju već predstavlja više umetničku, književnu formu (kao recimo kolumna gde se iznosi lični stav) ili predstavlja rezultat istraživačkog novinarstva u tom slučaju prvo moramo proceniti da li takav tekst ispunjava uslove navedene uslove da bi se na njega mogla primeniti pravila o suspenziji autorskih prava.

Ukoliko tekst koji želimo preneti karakteriše lični pečat autora i istraživački rad, uvek je potrebno tražiti dozvolu za objavljivanje od nosioca autorskih prava.

KAKO POSTUPITI PRI PREUZIMANJU TUĐIH AUTORSKIH DELA

Pre nego što upotrebite autorsko delo koje nije vaše, bez obzira da li su u pitanju fotografije, novinarski tekstovi ili video zapisi, **dužni ste da pribavite prethodnu saglasnost autora, odnosno, nosioca autorskog prava.**

Nakon što pribavite saglasnost za preuzimanje, odnosno, korišćenje dela od nosioca imovinskih autorskih prava (npr. medija), potrebno je da ispoštujete moralna autorska prava samog autora - fotografa ili autora teksta.

Prilikom pribavljanja dozvole za korišćenje dela, **neophodno je dogovoriti obim i način korišćenja samog dela, odnosno voditi računa o njegovom integritetu.** Ukoliko ste dobili dozvolu nekog medija da koristite fotografiju to ne znači da je možete koristiti u bilo koje svrhe, kao i da je možete menjati i kropovati kako bi je prilagodili dimenzijama koje se uklapaju u formu i prelom vašeg medija. S obzirom da je pravo na integritet dela moralno autorsko pravo, to je za svaki vid izmene, potrebna je prethodna saglasnost autora.

Kada su u pitanju **citati i odlomci iz dela ili novinarskih tekstova, primenjuju se pravila o suspenziji imovinskih autorskih prava, s tim što se mora jasno naznačiti iz kod autorskog dela je odlomak preuzet, a ako postoji mogućnost potrebno je obezbediti i link ka interent sajtu gde se sadržaj može pronaći.**

Pre preuzimanja sadržaja od drugog medija, svakako je potrebno **konsultovati pravila preuzimanja koja su propisana od strane vlasnika i ispoštovati ih.**

S obzirom da su samo imovinska autorska prava podložna suspenziji, moralna prava poput obaveznog naznačenja imena autora i očuvanja integriteta dela, moraju se ispoštovati.

Napomena: Ukoliko se neki sadržaj nalazi kao slobodan na internetu, odnosno nemoguće je utvrditi ko je nosilac autorskih prava, to ne isključuje prava vlasnika na takvom delu, a njegovo preuzimanje nosi sa sobom i odgovornost. Ukoliko ne možete utvrditi ko je autor, odnosno, nosilac autorskih prava na nekom sadržaju, uzdržite se od njegovog korišćenja.

Takođe je dozvoljeno objaviti i novinski tekst odnosno autorsko delo koje se javlja kao sastavni deo tekućeg događaja o kome se izveštava bez dozvole autora i bez plaćanja naknade. Najbolji primer za to je korišćenje fotografije kao autorskog dela u svrhu vesti koja izveštava baš o toj fotografiji, odnosno pobedi na nekom konkursu isl. Kao i u slučaju citiranja, i ovde se moralna autorska prava moraju ispoštovati.

OSTVARIVANJE AUTORSKIH I SRODNIH PRAVA

Autor ili nosilac autorskog prava može svoje pravo ostvariti, odnosno, zaštititi pred nadležnim sudom, individualno ili kolektivno, preko neke od kolektivnih organizacija osnovanih za tu namenu.

OSTVARIVANJE PRAVA PREKO KOLEKTIVNIH ORGANIZACIJA

Ostvarivanju prava preko zajedničkih institucija pribegava se u situaciji kada se delo, najčešće muzičko, emituje na mnogim mestima i kada pojedinac nije u mogućnosti da sam dođe do saznanja o vremenu i mestu kada je njegovo delo emitovano da bi svoje pravo i ostvario. Sa druge strane, praktično je neizvodljivo da vlasnik radio stanice pribavi prethodnu saglasnost od strane svih koautora i izvođača za određeno muzičko delo, da bi ga pustio u etar.

Zbog toga autori odnosno nosioci prava zaključuju ugovore sa organizacijama kojim ih ovlašćuju da za njihov račun naplate novčani iznos na ime naknade za emitovan sadržaj.

Nakon što kolektivna institucija preko svoje organizacione strukture i javnih ovlašćenja, koje je pribavila od Zavoda za intelektualnu svojinu, prikupi naknadu od npr. hotela i restorana sledi preraspodela tako ostvarene dobiti autorima prema frekvenciji emitovanja dela na koja polažu pravo.

Kod nas postoje dve takve organizacije, SOKOJ osnovan za prikupljanje i raspodelu prihoda od korišćenja AUTORSKIH muzičkih dela i OFPS - organizacija proizvođača fonograma Srbija koja je ovlašćena da se stara o SRODNIM PRAVIMA proizvođača fonograma i interpretatora.

ZAŠTITA AUTORSKOG DELA PRED SUDOM

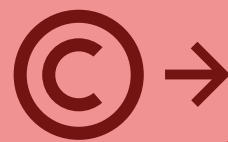
A. TUŽBA I VRSTE TUŽBENIH ZAHTEVA

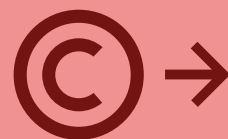
Ukoliko se autor ili nosilac autorskog prava odluči da svoje pravo ostvari pred nadležnim sudom, zakon mu stavlja na raspolaganje niz instrumenata za zaštitu sopstvenih interesa tako da se tužbom može zahtevati između ostalog:

- *Da sud utvrdi povredu prava*
- *Da sud naloži prestanak povrede prava*
- *Uništenje ili preinačenje predmeta, alata i opreme kojim je nastala povreda prava*
- *Naknadu imovinske i neimovinske štete*
- *Objavljivanje presude o trošku tuženog*

Pored navedenih tužbi, **prema Zakonu o parničnom postupku oštećenom stoje na raspolaganju i privremene mere**, kojim se može zahtevati u bilo kojoj fazi postupka bez obzira glasni zahtev, da sud oduzme predmet kojim se krši autorsko delo, stavi ga van prometa ili naredi zabranu nekog činjenja, ukoliko oštećeni učini verovatnim da se postupanjem tuženog odnosno štetnika čini povreda ili da postoji osnovana pretnja da će šteta biti načinjena.

Uz tužbeni zahtev kojim se zahteva od tuženog da prestane sa vršenjem radnje kojom se povređuje pravo neretko se kumulativno postavlja i zahtev za određivanjem privremene mere radi sprečavanja nastanka dalje štete.

Da bi oštećeni u potpunosti ostvario svoje pravo, ima mogućnost da uz zahtev za utvrđenje da povreda postoji, postavi i dodatni tužbeni zahtev kojim traži neko činjenje – da sud obaveže tuženog da tužiocu nadoknadi pričinjenu štetu ili da prestane sa radnjom kojom se vređa tuđe pravo.

B. TUŽBA ZA NAKNADU ŠTETE

Nosilac autorskog ili srodnog prava **ima pravo na naknadu imovinske - materijalne štete**. Autor **ima pravo i na naknadu neimovinske - nematerijalne štete**.

Da bi se zahteva za naknadu bio opravdan, potrebno je da budu ispunjena tri uslova:

1. *Nastanak štete (materijalne ili nematerijalne)*
2. *Protivpravost radnje i postojanje odgovornosti na strani štetnika – krivica*
3. *Uzročno posledična veza između ranje štetnika i nastale štete*

NAKNADA I VISINA ŠTETE NASTALE ZBOG POVREDE AUTORSKOG PRAVA

A. PRAVO NA NAKNADU ŠTETE ZBOG POVREDE MORALNIH AUTORSKIH PRAVA AUTORA

U slučaju povrede nekog od nabrojanih MORALNIH autorskih prava, **autor ima pravo na nadoknadu nematerijalne štete, zbog pretrpljenog duševnog bola**.

Prema zakonu, namaterijalnu štetu čine povrede prava ličnosti usled kojih može da nastane fizički ili duševni bol i strah.

Naknada nematerijalne štete predstavlja novčani iznos koji služi pružanju satisfakcije oštećenom (autoru) koji će kroz predmetni novčani iznos obezbediti sebi neki vid zadovoljstva kako bi nadomestio gubitak nastao u vidu duševnog bola.

Visina naknade nematerijalne štete zbog povrede moralnih prava autora procenjuje se u svakom konkretnom slučaju i ne postoji jedinstven tarifnik da bi se ista mogla precizno utvrditi na osnovu objektivnih parametara.

Napomena: Tužbe autora zbog tzv. nepotpisivanja fotografija ili nedozvoljenih izmena na istim, koje su u poslednjem vremenu postale vrlo učestale, najčešći su slučajevi zahteva za naknadu štete zbog povrede moralnih autorskih prava.

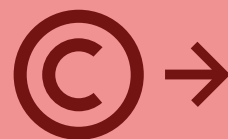
B. PRAVO NA NAKNADU ŠTETE USLED POVREDE IMOVINSKIH PRAVA AUTORA

Nastanak imovinske štete **ogleda se u gubitku u imovini**.

U slučaju povrede nekog od IMOVINSKIH autorskih prava, nosilac istih može pred sudom pokrenuti postupak radi nadoknade materijalne štete koji **iznos naknade se kreće u nivou tržišne vrednosti predmetnog korišćenja autorskog dela**.

Ukoliko tržišna vrednost ne može da se dokaže uvidom u neki ugovor ili drugi dokaz o tržišnoj vrednosti tog ili sličnog dela, potrebno je izvesti **dokaz veštačenjem** gde će stručno lice odnosno institucija proceniti iznos štete, koga se sud po pravilu drži prilikom odmeravanja dosuđenog iznosa.

Pored veštačenja na okolnost postojanja imovinske štete, **često se u okviru istog veštačenja daje zadatak da se da nalaz i mišljenje i o postojanju autorstva** na samoj fotografiji ili drugom delu ukoliko sud nema dovoljno stručnosti da to utvrdi sam ili smatra da predloženi dokazi nisu dovoljni.

U praksi se sudovi retko odlučuju za izvođenje dokaza veštačenjem autorstva na delu i imovinske štete, jer vodi prolongiranju postupka i znatnom povećanju parničnih troškova.

Materijalna šteta se najčešće utvrđuje na osnovu nekog od postavljenih tržišnih parametara (kao što je cenovnih ULUPUDS-a kada su u pitanju fotografije).

Visina specifičnih dela kao što su nagrađivane, umetničke ili ekskluzivne fotografije, kao i nagrađivani tekstovi i kolumne, za koje autor potražuje više novčane iznose nego što to predviđaju aktuelni cenovnici i sudska praksa, utvrđuje se često izvođenjem dokaza veštačenjem.

Ukoliko je povreda imovinskog autorskog prava nastala namerno ili krajnjom nepažnjom, tužilac može, umesto naknade imovinske štete, tražiti trostruki iznos uobičajene naknade koju bi dobio u konkretnom slučaju (uobičajena naknada koja se daje autoru na ime korišćenja sličnog autorskog dela).

Neimovinska i imovinska šteta ne isključuju jedna drugu i mogu se dosuđivati zasebno ili kumulativno.

VAŽNOST POSTIZANJA VANSUDSKOG PORAVNANJA U AUTORSKO – PRAVNIM SPOROVIMA

Ukoliko je od strane stručnog lica procenjeno da je određeni zahtev zbog povrede autorskih prava osnovan, a opredeljena visina naknade štete koja se zahteva realno postavljena, preporuka je da se pokuša izbeći vođenje sudskog spora i pokuša napraviti vansudsko poravnanje, gde će obe suprostavljene strane pokušati da pronađu kompromisno rešenje.

Vođenje sudskih sporova po svaku cenu, vodi pravljenju značajnih troškova obema stranama, koje će na kraju verovatno morati da snosi strana koja je u celini i velikom delu izgubila spor.

Troškovi sudskih taksi, naknade na ime advokatske tarife i naknada na ime eventualnog veštačenja, mogu značajno prevazići sam iznos dosuđene štete.

ZASTARELOST AUTORSKIH PRAVA – GUBITAK PRAVA NA PRINUDNO ZAHTEVANJE ISPUNJENJA OBAVEZE

Na potraživanja po osnovu autorskih prava primenjuje se rok zastarelosti, zakonom predviđen za naknadu štete, od 3 godine od saznanja za štetu, odnosno, objektivni rok od 5 godina od trenutka nastanka štete.

Važno je napomenuti da sud dobija zahtev oštećenog kao zastareo, samo po prigovoru štetnika, a ne po automatizmu, jer je pravna priroda instituta zastarelosti – nemogućnost prinudnog zahtevanja činjenja pred sudom, a ne gubitak samog prava. Ko dobrovoljno isplati zastarelo potraživanje, nema pravo tražiti svoju činidbu natrag.

Napomena: Za objavljena autorska dela koja su dostupna onlajn, rok zastarelosti ne teče, jer činjenica da je delo neprekidno dostupno na mreži znači i da šteta i štetne posledice neprekidno traju, pa rok zastarelosti praktično svakodnevno počinje da teče iznova.

KRIVIČNO PRAVNA ZAŠTITA AUTORSKOG PRAVA

Pored građanske zaštite koju uživa autorsko pravo, zakon mu obezbeđuje i krivično pravnu.

Tako Krivični zakonik Republike Srbije, propisuje da je **za onog ko neovlašćeno objavi, snimi, umnoži ili na drugi način javno saopšti u celini ili delom autorsko delo, interpretaciju, fonogram, videogram, računarski program ili bazu podataka, predviđena kazna zatvora je do 3 godine.**

Ako je krivično delo učinjeno u nameri pribavljanja imovinske koristi za sebe ili drugog predviđena kazna zatvora je strožija, od 3 meseca od 5 godina.

Moramo nepomenuti da se **vrlo retko u praksi dešava da oštećeni poseže za ovakvim vidom zaštite.** Još uvek su primarni građansko pravni postupci dokle god se u njihovim okvirima može ostvariti cilj zaštite – sprečavanje povrede prava i naknada nastale štete.

Takođe, retko se dešava da neko bude osuđen na zatvorsku kaznu zbog ovih krivičnih dela, osim u slučaju masovne piraterije.

AUTORSKA DELA IZ RADNOG ODNOSA

Ukoliko je autor stvorio delo tokom trajanja radnog odnosa izvršavajući svoje radne obaveze, poslodavac ima pravo da to delo objavi, odnosno, nosilac je isključivih imovinskih prava na njegovom korišćenju u okviru svoje privredne delatnosti i **to u roku od pet godina od trenutka završetka dela. Nakon isteka ovog roka, sva prava na delu stiže autor.**

Zakon ostavlja mogućnost poslodavcu da opštim aktom, odnosno, ugovorom o radu dogovori sa zaposlenim dugačija prava i obaveze, pa je zaposlenom data mogućnost da ugovori bolje uslove odnosno naknadu kod eksploatacije dela, ali i da se odrekne imovinskih prava na ovako stvorenom delu nakon isteka roka od 5 godina od trenutka nastanka.

S obzirom na karakter moralnih autorskih prava, ista pripadaju autoru od samog početka i njima nije dozvoljeno *trgovati*, a poslodavac prilikom korišćenja dela mora naznačiti ime autora.

Bitno je napomenuti, da se pravila o nastanku dela tokom rada, odnose samo na dela vezana za delatnost poslodavca. Na primer, ukoliko je poslodavac vlasnik medija, a predmet autorstva je novinski tekst. Međutim, ako stvoreno autorsko delo nema dodirnih tačaka sa delatnošću poslodavca niti je stvoreno tokom izvršavanja radnih zadataka zaposlenog, autor ostaje jedini korisnik ovako stvorenog dela.

Od ovih pravila o sticanju prava od strane autora po isteku od 5 godina od završetka dela, **izuzetak je računarski program.** U tom slučaju trajni nosilac svih isključivih imovinskih prava na delu je poslodavac, ako ugovorom nije drukčije određeno.

Takođe, autoru je data mogućnost da i pre isteka roka od 5 godina objavi svoje delo u okviru zbirke, odnosno, sabranih dela i za takvo objavljivanje nije potrebna dozvola poslodavca.

Napomena: Za vlasnike medija je važno na vreme uzeti u obzir ovo zakonsko pravilo i eventualno ugovorima o radu posebno regulisati prava na autorskim delima po isteku roka od 5 godina. Kada su u pitanju postojeći ugovori, isti mogu biti aneksima izmenjeni na način kako se ugovorne strane dogovore.

